

OTDK-DOLGOZAT

2015

**NYELVI ÉS NEMZETISÉGI KONFLIKTUSOK A SZLOVÁK
MUNKAERŐPIACON**

**LINGUISTIC AND GENTILITIAL CONFLICTS OF THE LABOUR
MARKET IN THE SLOVAKIA**

Kézirat lezárva: 2014. április 28.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETŐ.....	1
2. NYELVI ÉS NEMZETISÉGI KONFLIKTUSOK.....	3
2.1. A KONFLIKTUSOKRÓL ÁLTALÁNOSAN	3
2.1.1. A konfliktus szó eredete, definíciója.....	3
2.2. A NYELVI ÉS NEMZETISÉGI KONFLIKTUSOKRÓL	5
3. SZLOVÁKIA MUNKAERŐ-PIACA	8
3.1. A SZLOVÁKIAI MAGYARSÁG ÉS DEMOGRÁFIAI MUTATÓIK	8
3.2. DÉL-SZLOVÁKIA MUNKAERŐ-PIACA	9
4. KÉRDŐÍVES KUTATÁS	11
4.1. A MINTA ÉS A KIÉRTÉKELÉS MÓDJA	11
4.2. DEMOGRÁFIAI ADATOK	11
4.2.1. Nem és életkor.....	11
4.2.2. Legmagasabb iskolai végzettség és munkavégzés	12
4.2.3. Lakóhelyre vonatkozó kérdések.....	13
4.2.4. Nemzetiség, anyanyelv és a szlovák nyelv ismerete, használata	14
4.3. AZ ELSŐ HIPOTÉZISHEZ TARTOZÓ KÉRDÉSEK KIÉRTÉKELÉSE.....	15
4.4. A MÁSODIK HIPOTÉZISHEZ TARTOZÓ KÉRDÉSEK ELEMZÉSE.....	18
4.5. A HARMADIK HIPOTÉZISHEZ TARTOZÓ KÉRDÉSEK KIÉRTÉKELÉSE	21
5. ÖSSZEGZÉS	24
IRODALOM- ÉS FORRÁSJEGYZÉK	27
MELLÉKLETEK	I
1.SZÁMÚ MELLÉKLET: KÉRDŐÍV.....	II

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Nemek szerinti összetétel.....	12
2. ábra: Legmagasabb iskolai végzettség.....	12
3. ábra: Aktivitás szerinti megoszlás	12
4. ábra: Munkavégzés típusa.....	13
5. ábra: A minta kerületenkénti megoszlása	13
6. ábra: Nemeztiség szerinti megoszlás	14
7. ábra: Anyanyelv szerinti megoszlás.....	14
8. ábra: Szlovák nyelv ismeretének szintje	14
9. ábra: Szlovák nyelv használatának gyakorisága a mindennapokban és a munkahelyen	15
10. ábra: Az álláshirdetés nyelvének preferálása	16
11. ábra: A fiktív álláshirdetések szimpatikusságának mértékei	17
12. ábra: Az álláshirdetés magyar nyelven való megjelenésének fontossága.....	18
13. ábra: Külföldi munkavállalás oka	19
14. ábra: Külföldi munkavállalás és nemzetiség közti kapcsolat	20
15. ábra: Külföldi munkavállalás és nyelvismeret kapcsolata	20
16. ábra: Szlovák nyelv és munkahelyi kommunikáció.....	21
17. ábra: Konfliktus és szlovák nyelv	22
18. ábra: Konfliktus és nemzetiség	23

1. BEVEZETŐ

Szinte nem telik el úgy nap, hogy ne hallanánk, ne olvasnánk vagy esetleg ne használnánk mi magunk is azt a szót, hogy: *konfliktus*. Általában, ha e kifejezéssel találkozunk, negatívan értelmezzük azt, kellemetlen érzéseink, gondolataink támadnak vele kapcsolatban, igyekezzünk elkerülni a vele való személyes találkozásunkat. Egyszóval, menekülünk tőle, mintha maga a megtestesült ördöggel lenne dolgunk. De vajon tényleg ennyire rossz dolog a konfliktus? Szerencsére nem! Ahogy az éremnek is két oldala van, a konfliktusoknak is. Beszélhetünk konstruktív konfliktusokról, amelyek építő jellegűek, illetve destruktívokról, amelyek romboló jellegűek. Az, hogy egy konfrontáció milyen kimenetelű lesz, nagyban függ a mi hozzáállásunktól, tudásunktól, cselekedeteinktől is.

Ahogy azt fentebb is említettem, nap mint nap találkozunk különböző típusú konfliktusokkal ilyen vagy olyan formában. Van, hogy az utolsó szabad parkolóhely miatt kerülünk összeütközésbe a szomszédunkkal, vagy egy határidőn túl leadott dolgozat miatt alakul ki feszültség saját magunk és tanárunk között. Ezek mind olyan viszályok – általában – amelyekben egy-egy személy vesz részt, s viszonylag könnyen megoldhatóak. Léteznek azonban ezekről nagyobb, gyakran egész világot megmozgató, megrendítő összecsapások: a nemzeti és nyelvi konfliktusok. Dolgozatomban egy ilyen típusú konfliktussal szeretnék foglalkozni.

Szlovákiai magyarként gyakran találkozom olyan (vélt vagy valós) cikkekkel, híresztelésekkel, hogy a szlovákok és a szlovákiai magyarok nem férnek meg egymás mellett, viszály van közöttük. Személy szerint én még nem tapasztaltam ilyet a bőrömön, s még nem is találkoztam olyan emberrel, akinek valamilyen hátránya adódott volna magyar nemzetiségéből, magyar anyanyelvűségéből. Éppen ezért határoztam el, utána járok, van-e alapja az ilyen híreszteléseknek, vagy csak a köztudatban élnek téves eszmeként a szlovák munkaerő-piacon?

Dolgozatom első részében – a szakirodalmak alapján – bemutatom általánosan a konfliktusokat, majd rátérek a nyelvi és nemzeti konfliktusok ismertetésére. Mindezek után – a második részben – a szlovákiai magyarság demográfiai mutatóit és Dél-Szlovákia munkaerő-piacát ismertetem.

Az elméleti háttér megismertetése után önálló, kérdőív segítségével végzett kutatásomat mutatom be. A kérdőíves kutatásom célja az volt, hogy az általam megfogalmazott három hipotézis megerősítést vagy cáfolatot nyerjen:

H1: Feltételezem, hogy a szlovákiai magyar munkavállalók szívesebben jelentkeznek a magyar nyelven megírt álláshirdetésekre, mint a szlovák nyelvűekre.

H2: Feltételezem, hogy a külföldön dolgozó szlovákiai magyar munkavállalók nem nyelvi/nemzetiségi okok miatt vállaltak más országban munkát.

H3: Feltételezem, hogy a magyar és a szlovák nemzetiségű munkatársak közötti esetleges konfliktusok/félreértések inkább a szlovák nyelv nem megfelelő ismeretéből erednek, mintsem a nemzeti előítéletekből.

2. NYELVI ÉS NEMZETISÉGI KONFLIKTUSOK

Ahogy azt a bevezetőben is említettem, szinte nap mint nap találkozunk a konfliktus szóval, s magával a konfliktusos helyzetekkel is. Nézzük meg, pontosan mit is jelent maga a szó, milyen definíciói vannak.

2.1. A KONFLIKTUSOKRÓL ÁLTALÁNOSAN

2.1.1. A konfliktus szó eredete, definíciója

A konfliktus szó latin eredetű (confligere), jelentését tekintve összeütközést jelent. Már a latin szó magyar megfelelőjéből is kiérezhető, hogy nem az egyensúly, a harmónia állapotát tükrözi, hanem valakiknek vagy valamiknek a szembenállását, súrlódását jelöli. A szakirodalomban rengeteg definíciójával találkozunk a kifejezésnek, Kovács Géza is több meghatározást sorol fel könyvében¹. Véleményem szerint a nyelvi és nemzetiségi konfliktusok témájához a következő két definíció illik a legjobban: Az első meghatározás, mely a Szociológia Lexikonból való (Boudon et al. (szerk.), 2005, idézi Kovács, 2011: 10.), így hangzik: *„A konfliktusok két (egyéni vagy kollektív) szereplő közötti nyílt ellentétek megnyilvánulásai, akiknek pillanatnyi érdekei nem összehangolhatók – anyagi vagy szimbolikus - javak birtoklása vagy kezelése terén. Egy közösség keretén belül (család, szakszervezet) egymás ellen fordíthat eltérő státusú és szerepű egyénekből álló csoportokat.”* A másik értelmezés Bakacsi Gyula (2004: 251.) tollából származik: *„Konfliktusokról akkor beszélünk, ha két vagy több érintett fél közül valamelyik azt érzékeli, hogy mások negatívan viszonyulnak valamihez, ami számára fontos.”*

2.1.2. A konfliktusokat kiváltó okok

Ha felidézzük múltbéli konfliktusainkat, bizony láthatjuk, hogy nem egy ok váltotta ki az összeset. A szakirodalom több olyan elméletet is tárgyal, amelyek a viszályok kiváltó okaival foglalkozik. Ezek közül Klein Sándor (2012: 514-515.) Moore tipizálását mutatja be könyvében:

1. *Kapcsolati konfliktusok*, amelyeket
 - erős érzelmek,
 - téves észlelések, sztereotípiák,
 - kommunikációs zavarok, és
 - sorozatos negatív viselkedés okoznak.

¹ (Kovács, 2011)

2. *Értékkonfliktusok*, amelyek azon alapulnak, hogy
 - a gondolatokat és viselkedéseket más kritériumok alapján ítélik meg a szereplők,
 - az elérendő célokhoz eltérő értékek kapcsolódnak, és
 - különböző a szereplők életfelfogása, vallása stb.
3. *Strukturális konfliktusok*, amelyek alapja
 - a források egyenlőtlen elosztása,
 - az egyenlőtlen kontrollálási lehetőségek,
 - az egyenlőtlen hatalmi viszonyok,
 - a földrajzi, fizikai, környezeti tényezők, amelyek gátolják a kooperációt, és
 - az időhiány.
4. *Információs eredetű konfliktusok*, amelyek alapja:
 - az információhiány,
 - a téves információk,
 - a vélemények eltérése abban, hogy mi a fontos információ,
 - az információ eltérő értelmezése, és
 - az értékelés eltérő volta.
5. *Érdekkonfliktusok*, amelyek oka:
 - az egymással ténylegesen szemben álló vagy a szereplők felfogása szerint ellentétben álló érdekek.

Valójában sok minden válhat ki feszültséget, összeférhetlenséget életünkben. Ha a fenti felosztást elolvassuk, elgondolkozunk rajta, megadjuk magunknak azt az esélyt, hogy a jövőben elkerüljük a félreértéseket.

2.1.3. A konfliktus kialakulása és lefolyása

Láthattuk, rengeteg eredete lehet a viszályoknak, de vajon honnét tudjuk, hogy konfliktusba keveredtünk valakivel (vagy saját magunkkal), illetve hogyan zajlik le maga a konfliktus a kialakulásától kezdve a következményekig? Ezekre a kérdéseinkre megkaphatjuk a választ, ha fellapozzuk Bakacsi Gyula (2004) könyvét, amelyben a konfliktus kialakulásának folyamatát öt szakaszban írja le:

1. *Megelőző helyzet* – Minden konfliktusnak van valamilyen megelőző helyzete, előzménye, amely lehet pl. információhiány, nem megfelelő kommunikáció, eltérő érdekek, értékek, hiedelmek stb.
2. *Konfliktus felismerése és átélése* – Tényleges konfliktusról akkor beszélhetünk, ha az egyik érintett félben tudatosul, hogy a számára fontos dologhoz a másik fél negatívan viszonyul. Ez az ún. észlelt konfliktus. Átélt konfliktusról beszélünk abban az esetben, ha a másik fél iránt negatív érzéssel, attitűddel vagyunk.
3. *A konfliktus kezelési módjának kialakítása* – Miután észleltük és át is éltük a konfliktust, kialakítjuk azon stratégiánkat, amellyel a kialakult helyzetet szeretnénk megoldani. Gyakran elkövetjük azt a hibát, hogy nem vesszük figyelembe, a másik fél is rendelkezik valamilyen stratégiával.
4. *A konfliktus alatti tényleges viselkedés* – Ebben a szakaszban a felek már nyíltan törekszenek a konfliktuskezelési stratégiájuk megvalósítására. Gyakran előfordul, hogy a tényleges magatartás eltér a tervezettől.
5. *Következmények* – A tényleges „összeütközés” után válik világossá, hogy egy konfliktust sikerült-e megoldani, illetve konstruktív vagy destruktív kimenetele volt-e a viszálynak.

Most már ismerjük, hogyan is megy végbe egy-egy konfliktus, a kezdetektől a következményekig. Az új ismeretünkkel több tudatosságot, humánusabb megoldásokat vihetünk életünkbe.

2.2. A NYELVI ÉS NEMZETISÉGI KONFLIKTUSOKRÓL

Ahogy azt fentebb is láthattuk, a konfliktusoknak rengetek kiváltó oka lehet, éppen ezért több fajta konfrontáció létezik. Jelen dolgozat terjedelme nem engedi meg, hogy részletesen foglalkozzam a konfliktusok minden egyes fajtájával, ezért a témámnak megfelelően csak a nyelvi és nemzetiségi viszályokról írok bővebben.

A nemzetek² és nemzeti kisebbségek³ közötti összeütközések, viszályok nem új keletűek, nem a modern társadalom termékei, már több évszázddal ezelőtt is meghatározták az emberek mindennapjait, gyakran véres háborúkat indítottak el. Sajnos, még mindig nem beszélhetünk

² *Nemzet definíciója:* „...a nemzet azokból áll, akik egy nemzet tagjának tartják magukat, s akiknek közös a nemzeti identitásuk.” (Andorka, 2006: 372.).

³ *Nemzeti kisebbség definíciója:* „...egy adott társadalom azon tagjainak csoportja, akik nem a többségi nemzettel identifikálódnak, hanem vagy egy olyan másik nemzettel, amelynek van állama, van egy olyan nemzet tagjainak tartják magukat, amelynek nincs ugyan állama, de saját állam létrehozására törekszik.” (Andorka, 2006: 372.).

múlt időben, mert századunkra is jellemző – kisebb nagyobb mennyiségben – az ellentétek jelenléte.

Több tudományterület is foglalkozik az emberek, illetve a nemzetek közötti konfliktusokkal, s közülük is a szociálpszichológia⁴, azaz a társadalom-lélektan a legmélyebben. A társadalomtudósokat már régóta foglalkoztatja, hogy miért alakulnak ki ellentétek az egyes emberek, embercsoportok között, s hogyan lehetne azokat megelőzni, feloldani. A különböző vizsgálatok, kísérletek során olyan szociálpszichológiai tényezőkre bukkantak a szakemberek, mint pl. az attitűd, sztereotípa, előítélet stb. Mivel ezeket a szocializációnk során sajátítjuk el, s nagy szerepet játszanak konfliktusaink kialakulásában, érdemes közelebbről is megvizsgálnunk őket.

Az attitűd a társadalom-lélektan egyik kulcsfogalma, melyet először az amerikai Thomas és a lengyel Znaniecki használt. Dr. Szabó István (1998: 25.) tankönyvében így definiálja az attitűd fogalmát: „...*valamely személlyel, emberek csoportjával, tárgyakkal, jelenségekkel, szituációkkal kapcsolatos értékelő beállítódás; olyan viszonyítási (vonatkozási) keret, aminek alapján az egyén véleményt alkot, viselkedik, értékkel.*”. A meghatározásból jól látható, hogy mennyire befolyásolják cselekedeteinket az attitűdjeink, ezért javasolt tudatosítani őket, s objektívan megvizsgálni azok realitását.

A másik fontos fogalom, a sztereotípa nagyon közel áll az attitűdhez. „A „sztereotípa” kifejezés eredetileg Walter Lippmanntól származik, aki a „fejünkben lévő képekről” beszélve leegyszerűsített, egyoldalú és sematikus képekre gondolt, melyek segítségével képesek vagyunk az adott kultúra értékelő és tipizáló előfeltevéseinek megfelelő rendet vetíteni környezetünkbe.” – írja Csepeli (1997: 475.) könyvében. Vajon a mi fejünkben hányféle leegyszerűsített „kép” létezik a minket körülvevő világról? Érdemes lenne egy pillanatra megállni – még ha ilyen felgyorsult világban is élünk – s elgondolkozni a fejünkben kavargó leegyszerűsített gondolatok, képek valóságáról.

A fentebb ismertetett két fogalomhoz szorosan kapcsolódik az előítélet. Mindannyian alkotunk – tapasztalataink alapján – ítéleteket önmagunkról, másokról, tárgyokról, emberekről, csoportokról; ezek lehetnek pozitív vagy negatív ítéletek, valósak vagy valóságnak véltek. Gyakran esünk abba a hibába, hogy ítéletek helyett előítéleteket alkotunk, ugyanis ha tapasztalatok hiányában, tényszerűen meg nem alapozott módon mondunk valamiről véleményt, előítéleteket alkotunk. Ilyen esetekben nem csak annak a valószínűsége áll fenn, hogy konf-

⁴ „Annak a tudományos tanulmányozása, hogy hogyan hatnak a társas és a kognitív folyamatok arra, ahogyan az emberek észlelik és befolyásolják egymást, illetve ahogyan egymáshoz viszonyulnak.” (Smith és Mackie, 2004: 852.).

liktusokat gerjesztünk, hanem elvesszük magunktól annak a lehetőségét, hogy megismerjük az emberek, dolgok valódi oldalát.

Ahogy azt fentebb is említettem, szocializációnk során sajátítjuk el, vesszük át, tanuljuk meg attitűdjeink, sztereotípiáink és előítéleteink nagy részét, ezért nagy felelőssége van a szülőknek és pedagógusoknak abban, hogy proszociális viselkedést tanúsítsanak.

Gyakran okoz feszültséget, konfliktust, ha nem értjük egymás nyelvét, nem tudunk „szót érteni” egymással, vagy harc folyik a hivatalos nyelv kijelölése során. Sajnos nem mentes ezek alól a problémák alól Szlovákia sem. Még a mai napig sincsenek tisztességesen kidolgozva azok a törvények, amelyek a Szlovákiában élő – nem csak a magyar – kisebbségek nyelvhasználatát szabályoznák. Bízunk benne, hogy a közeljövőben pozitív változások fognak végbemenni ezen a területen.

3. SZLOVÁKIA MUNKAERŐ-PIACA

Ahogy a többi ország életét, Szlovákia mindennapjait is meghatározza - többek között - a munkaerőpiac helyzete, a munkaerő-piaci politika. Az elmúlt években, évtizedekben rengeteg változást élt meg Szlovákia gazdasága, politikai élete, s mindezek hatására az ország lakossága is. 1989-ig, az akkor még Csehszlovákiaként ismert államot a szocialista rendszer jellemezte. A rendszerváltással újabb időszak kezdődött: gyökeres változtatások, új politikai szereplők, privatizálás stb. Mindezek tetőzéseként 1993. január 1-jén egy újabb fordulat állt be, az addigi Csehszlovákia felbomlott két önálló államra: Csehországra és Szlovákiára. Innét már a független Szlovákiáról beszélhetünk, mely útját lassacskán az Európai Unió felé vette, 2004 májusában csatlakozott a tagországokhoz, belépett a schengeni övezetbe, 2009-ben bevezette az Eurót. Mindezek után, ahogy a világ többi országa is, szembe találta magát a világ-gazdasági válsággal. A fentebb felsorolt változások mind-mind hatással voltak a munkaerő-piaci politikára is.

Szlovákiában az Európai Unió szabályrendszerével összhangban történik a foglalkoztatási politika; irányításában döntő szereppel bír a Munka-, Szociális- és Családügyi Hivatal (Lelkes, 2008). Jelen dolgozatomban – a terjedelem és a témám miatt – csak Dél-Szlovákia munkaerő-piacával foglalkozom. Először a Dél-Szlovákiában élő magyarok főbb demográfiai mutatóit ismertetem, majd a régió munkaerő-piacát, megemlítve a határon átnyúló ingázások jelenségét is.

3.1. A SZLOVÁKIAI MAGYARSÁG ÉS DEMOGRÁFIAI MUTATÓIK

A Szlovák Statisztikai Hivatal adatai⁵ szerint a 2011-es népszámláláskor 458 467 szlovák állampolgár vallotta magát magyar nemzetiségűnek. Ha fellapozzuk a *Szlovák regionális statisztikai évkönyv 2012*⁶ –t, akkor a következőket állapíthatjuk meg: A szlovákiai magyar kisebbség több mint 99%-a a határ mentén (magyar-szlovák) elterülő járásokban él, közülük is legtöbben a Dunaszerdahelyi, illetve a Komáromi járásban. Ha kerületekre lebontva nézzük a számokat, meglepő, hogy a Nyitrai kerület (169 242 magyar lakos) megelőzi a Nagyszombati kerületet (120 706 magyar lakos) a magukat magyar nemzetiségűeknek valló lakosai terén.

Az utóbbi években nagy visszhangot váltott ki az előregedő társadalom jelensége. Sajnos, ez a jelenség a szlovákiai magyar lakosság körében is jelen van, Lelkes Gábor többek közt

⁵ <http://portal.statistics.sk/files/tab-10.pdf>

⁶ Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2012

erről is ír könyvében⁷. A szerző megemlíti, hogy 1000 fő szlovákiai magyar nemzetiségű lakosra 89 fő 10 éven aluli gyermek, 1000 fő szlovákiai magyar nemzetiségű lakosra 97 fő 70 év feletti felnőtt jut. Ha folytatódik ez a tendencia, s nem sikerül valamilyen megoldást találni erre a helyzetre, nagy problémák, nehézségek elé fognak nézni a Szlovákiában élő magyar kisebbség tagjai. Nem csak gazdaságilag jelent veszélyt ezt a jelenség, hanem a nemzeti megmaradásra is.

A szlovákiai magyarság képzettségi szintjét vizsgálva Lelkes (2008) rámutatott arra, hogy az előbb említett kisebbség legmagasabb iskolai végzettsége jóval alulmarad az országos átlagnál. „A magyar kisebbségi populáció 30,5%-ának a legmagasabb iskolai végzettségi szintje mindössze általános iskolai végzettség, ami az országos átlagot (21,1%) jóval meghaladja. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya mindössze 4,3%, ami az országos átlag felének sem felel meg. A szlovákiai magyar kisebbség társadalmi csoportok szerinti megoszlása az általuk lakott tér elmaradott gazdasági–társadalmi környezetét tükrözi vissza: a magyar populációnak csak 29,9%-a dolgozik a magánszektorban (az országos átlag 32,5%), a gazdaságilag aktív magyar kisebbség 53,2%-a munkásként dolgozik (az országos átlag 45,4%). Az állami szektorban a gazdaságilag aktív magyar kisebbség 34,3%-a dolgozik szemben a 35,9%-os országos átlaggal.” – olvashatjuk szomorúan Lelkes (2008: 67-68.) könyvében. Ezekhez az adatokhoz nagyban hozzájárul a fentebb is tárgyalt jelenség: az előregedő társadalom. A magyar kisebbség idősebb tagjai általában alulképzettek, a fiatalok nagy része külföldön vállal munkát.

3.2. DÉL-SZLOVÁKIA MUNKAERŐ-PIACA

Ahogy Magyarország keleti és nyugati országrészei között nagy különbségek mutatkoznak, úgy Szlovákia keleti és nyugati országrészei között is. Ahogy egyre keletebbre haladunk a magyar-szlovák határ mentén, egyre több munkanélkülivel, gazdaságilag elmaradottabb kerületekkel, járásokkal találkozunk.

Az egyes régiók munkaerő-piaci különbségeit és jellegzetességeit Renczés Ágoston tanulmánya⁸ alapján mutatom be:

1. Pozsony vonzáskörzete és Délnyugat-Szlovákia – a Szenci, Dunaszerdahelyi, Galántai és Vágsellyei járás – A szakemberek szerint Pozsony és környéke a legdinamikusabban fejlődő régiók közé tartozik. A szomszédos járásokból – a jó tömegközlekedésnek, valamint a külföldi beruházások teremtette munkaerőigénynek köszönhetően – sokan

⁷ (Lelkes, 2008)

⁸ (Renczés, 2010)

bejárnak Pozsonyba dolgozni, akár napi több órás utazás árán is. A Nagyszombatban lévő PSA Peugeot Citroën és a Galántán lévő Samsung gyárak is nagy mértékben hozzájárulnak a foglalkoztatottság növeléséhez.

2. Komárom, Párkány és Léva környéke – Ennek a régiónak a fejlettségi szintje már alább marad valamelyest a fentebb tárgyalt régiótól. Az itt élő munkavállalók nagy része a határ másik oldalán, a Komárom-Esztergom Megyében elhelyezkedő ipari parkokban helyezkedett el. A megnövekedett foglalkoztatottság megemelte a fogyasztási keresletet, ám a változás nem volt olyan látványos, mint a délnyugati régióban.
3. Ipolyságtól keletre – A magyarok lakta járások közül az Ipolyságtól keletre elterülők a legelmaradottabbak, itt a legmagasabb a munkanélküliség. Mindez köszönhető a külföldi befektetések hiányának, a szakképzetlenségnek, nem megfelelő infrastruktúrának.

Ha már a határ menti területekről van szó, beszélnünk kell a munkavállalók határokon átvándorlásáról is. Gyakran előfordul, hogy az államhatár mentén lakó személyek a határ másik oldalán, a szomszédos országban vállalnak munkát. Gyakran teszik ezt azért, mert pl. hazájukban nem találtak megfelelő munkát, a másik országban lévő munkahely magasabb bérézt, jobb munkafeltételeket kínál. Sok esetben a nyelv sem gond, ugyanis nem mindig feltétel a munkavállaló nyelvtudása.

A magyar-szlovák határon átvándorló ingázással Hardi Tamás és Lampl Zsuzsanna foglalkoznak tanulmányukban⁹. Leírják, hogy a napi ingázások története egészen a szocializmus éveibe, az 1970-es évekig nyúlik vissza. Már ekkor is vállaltak (cseh)szlovák állampolgárok Magyarországon munkát, és fordítva. A rendszerváltozás után, s főleg a 2004-es EU csatlakozás óta egyre többen vállaltak Magyarországon munkát. Ez köszönhető volt a szlovák oldalon lévő magasabb munkanélküliségnek és a magyar oldalon elterülő ipari parkok jelenlétének. A világgazdasági válság sajnos mind két állam gazdaságát erősen megérintette, ezért csökkent a Szlovákiából Magyarországra ingázók száma.

⁹ (Hardi és Lampl, 2008)

4. KÉRDŐÍVES KUTATÁS

A szakirodalom áttanulmányozása után hozzáálltam a kérdőíves kutatásom előkészítéséhez. A fentebb bemutatott irodalmak, valamint a saját tapasztalataim alapján igyekeztem olyan kérdésekre fókuszálni, amelyek a társadalomtudósokat foglalkoztatják és a szlovákiai magyar munkavállalókkal kapcsolatosak.

A bevezető részben már ismertetett, általam megfogalmazott hipotéziseket egy saját készítésű kérdőívvel vizsgáltam. A következő oldalakon bemutatásra kerül a kutatás menete valamint a beérkező válaszok kiértékelése, összegzése.

4.1. A MINTA ÉS A KIÉRTÉKELÉS MÓDJA

Hipotéziseimből és a témám címéből adódóan kutatásom során a Szlovákiában élő magyarokat céloztam meg. A kérdőíveket 2013. október 15-től október 28-ig lehetett kitölteni. Ez idő alatt 104-en tiszteltek meg véleményük megosztásával, férfiak, nők, fiatalabbak, idősebbek egyaránt. A pontos demográfiai adatokat lentebb ismertetem.

A kérdőív elkészítésénél a hipotéziseimet vettem alapul; igyekeztem úgy megszerkeszteni, hogy minél pontosabban és hűen tükrözzék vissza a megkérdezettek véleményét. Mivel számbelileg sok, területileg pedig nagy részen élnek Szlovákiában magyarok, ezért úgy döntöttem, elektronikus formában töltetem ki a kérdőíveket. Ebben a munkában a Google Docs volt segítségemre, általa könnyen meg tudtam osztani a saját szerkesztésű űrlapot.

Az eredmények összesítésénél is nagy segítségemre volt a Google Docs, a kérdésekre érkező válaszokat matematikailag automatikusan összegezte. A válaszokat Excel táblázat formájában lementettem a számítógépemre, így az életkorok elemzésénél könnyen meg tudtam állapítani a legalacsonyabb és a legmagasabb életkorral rendelkező válaszadót, valamint az átlagéletkort.

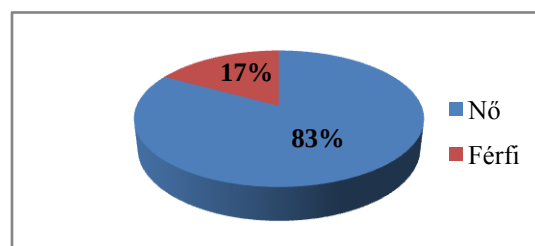
A következő oldalakon a beérkező válaszok összegzését, elemzését fogom közzé tenni diagramok segítségével. Először a demográfiai adatokat (nem, életkor, legmagasabb iskolai végzettség és munkavégzés, lakóhely, nemzetiség, anyanyelv, szlovák nyelv ismerete és használata) ismertetem, majd az egyes hipotézisekhez tartozó kérdéseket elemzem.

4.2. DEMOGRÁFIAI ADATOK

4.2.1. Nem és életkor

Kutatásom során igyekeztem mindkét nem képviselőit és minden korosztályt megszólítani. Ahogy azt az *1. ábrán* is láthatjuk, a 104 kitöltőből 86 (83%) személy nő, míg 18 (17%)

férfi volt. A lakosság nemi arányát tekintve nem meglepő, hogy a női válaszadók vannak többségben, bár nem ekkora különbségre számítottam. Ha megvizsgáljuk a mintában szereplő személyek életkorát, láthatjuk, hogy nagyon vegyes. A legfiatalabb válaszadóm 19, míg a legidősebb 67 éves, átlagéletkoruk 40, 46 év.

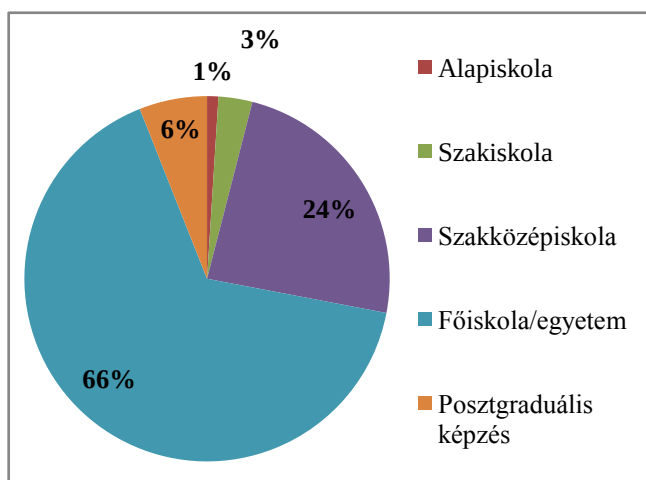

1. ábra: Nemek szerinti összetétel

Forrás: Saját kutatómunka

4.2.2. Legmagasabb iskolai végzettség és munkavégzés

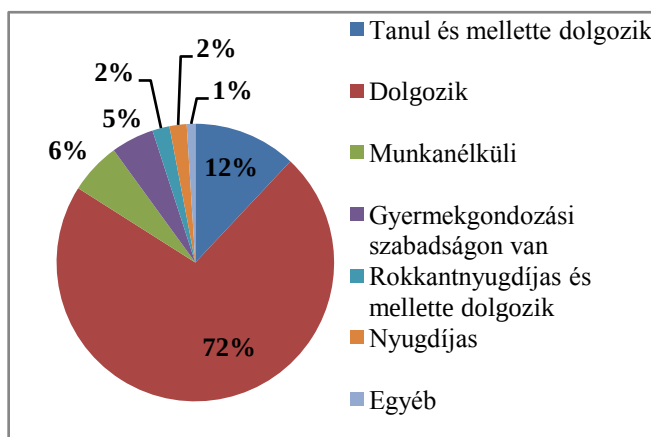
A legmagasabb iskolai végzettséget vizsgálva (2. ábra) megállapítható, hogy a válaszadók többsége (66%) felsőfokú végzettséggel rendelkezik, utánuk következnek a szakközépiskolát végzettek (24%), a posztgraduális képzésben résztvevők (6%), majd a szakiskolát (3%) és alapiskolát végzettek (1%). A hipotéziseim kiértékelésénél figyelembe kell vennem majd az előbb ismertetett adatokat, ugyanis a kérdésekre érkezett válaszok nagy többsége felsőfokú végzettséggel rendelkező szlovákiai magyar lakosoktól érkezett, így az ő csoportjukra kell vonatkoztatnom.

2. ábra: Legmagasabb iskolai végzettség

Forrás: Saját kutatómunka

A vizsgált személyek nagy többsége jelenleg is dolgozik (lásd: 3. ábra); az erre vonatkozó

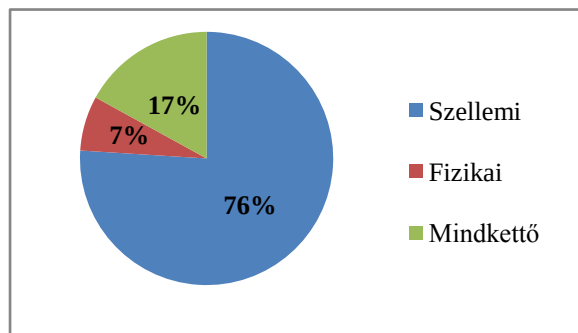

3. ábra: Aktivitás szerinti megoszlás

Forrás: Saját kutatómunka

kérdésnél kilenc kategóriából lehetett választani: tanul és mellette dolgozik (12%); dolgozik (72%); munkanélküli (6%); gyermekgondozási szabadságon van (5%); rokkantnyugdíjas (0%); rokkantnyugdíjas és mellette dolgozik (2%); nyugdíjas (2%); nyugdíjas és mellette dolgozik (0%); egyéb (1%). Egy személy jelölte be az „egyéb” kategóriát, ő a kérdőív felvételekor betegszabadságon tartózkodott.

Az iskolázottság arányait látva (4. ábra) már következtetni tudunk a munkavégzés típusának eloszlására is. Mivel a válaszadók többsége felsőfokú végzettséggel rendelkezik, nem meglepő, hogy a mintában szereplő személyek zöme (76%) szellemi munkát végez, illetve végzett. A csak fizikai (7%), illetve mindkét típusú munkát végzők/végzetek (17%) aránya már kisebb volt.

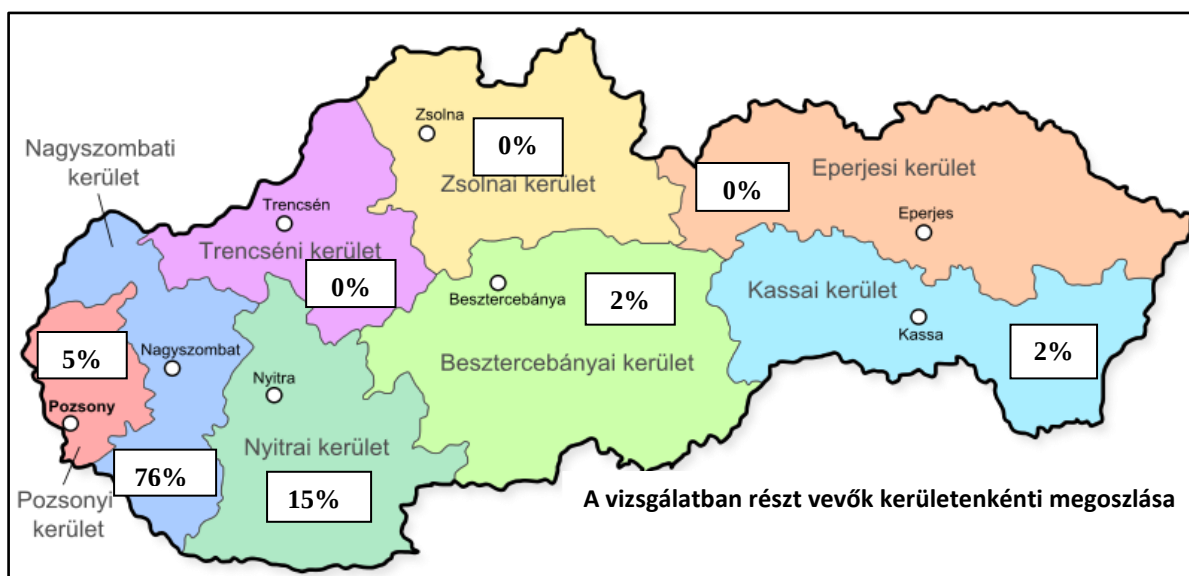

4. ábra: Munkavégzés típusa

Forrás: Saját kutatómunka

4.2.3. Lakóhelyre vonatkozó kérdések

Szlovákiának nyolc közigazgatási kerülete van, melyek (ABC sorrendben; magyar nyelven hivatalosan) a következők: Besztercebányai kerület, Eperjesi kerület, Kassai kerület, Nagyszombati kerület, Nyitrai kerület, Pozsonyi kerület, Trencsényi kerület, Zsolnai kerület. A 2011-es népszámlálásból vett adatok alapján a legtöbb magyar nemzetiségű szlovák állampolgár a Nagyszombati és Nyitrai kerületben lakik, éppen ezért nem meglepő, hogy a kérdőívre adott válaszok nagy része is (ahogy azt az 5. ábrán is láthatjuk) az előbb említett két közigazgatási kerületből származik.

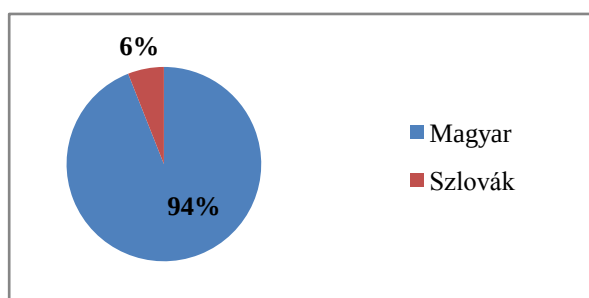
5. ábra: A minta kerületenkénti megoszlása

Forrás: Saját kutatómunka

A település típusát tekintve a legtöbben (52%) községben laknak, majd őket követik a kisvárosban (25%) és a középvárosban (23%) lakók. A lakóhely nemzetiségi összetételét nézve (mivel magyarlakta területekről van szó) nem meglepetésszerű, hogy a magyar nemzetiségűek vannak többségben.

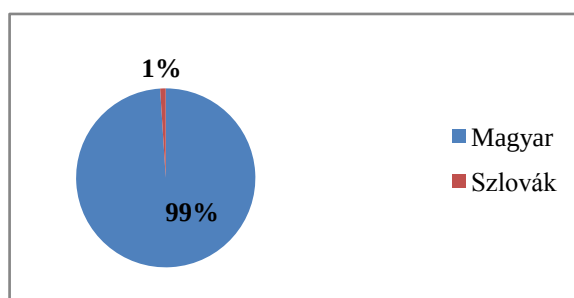
4.2.4. Nemzetiség, anyanyelv és a szlovák nyelv ismerete, használata

A megkérdezettek közül (6. ábra) szinte majdnem mindenki (94%) magyar nemzetiségűnek vallja magát, hatan (6%) a szlovák nemzetiséget jelölték be. Felmerülhet sokakban az a kérdés, hogy hogyan lehet egy szlovákiai magyar szlovák nemzetiségű? Egyre gyakoribb (sajnos?) ez a jelenség, ugyanis a vegyes házasságokban (ahol az apa vagy az anya szlovák nemzetiségű) születő gyermekek gyakran szlovák nemzetiségűnek vallják magukat, holott magyarul beszélnek, magyar az anyanyelvük. Ezt jól példázza a mi esetünk is, ugyanis a válaszadók közül csak egy személy szlovák anyanyelvű (1%), a többi magyar (99%).

6. ábra: Nemzetiség szerinti megoszlás

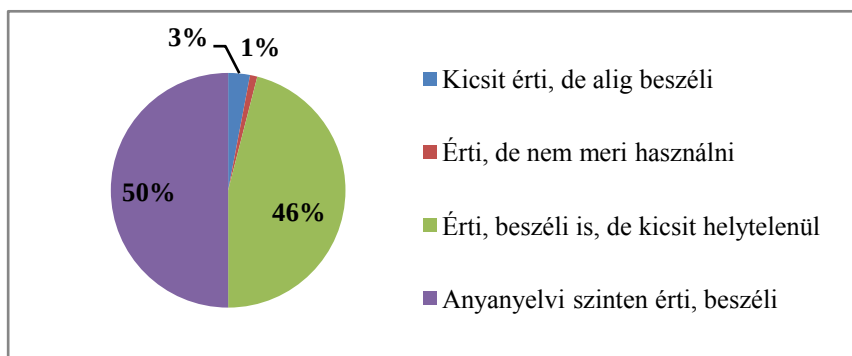
Forrás: Saját kutatómunka

7. ábra: Anyanyelv szerinti megoszlás

Forrás: Saját kutatómunka

Szinte mindennapos téma, hogy mi, Szlovákiában élő magyar kisebbség mennyire beszéljük a szlovák nyelvet, illetve, hogy azt anyanyelvi vagy idegen nyelvi szinten kellene oktatni az iskolákban? Ebben a kérdésben – jelen dolgozatom keretein belül – nem szeretnék állást foglalni, azt viszont megosztom a kedves Olvasóval, hogy az általam megkérdezett személyek milyen szinten beszélik az államnyelvet. Az iskolázottságot és a munkavégzés típusát tekintve talán nem meglepő, hogy

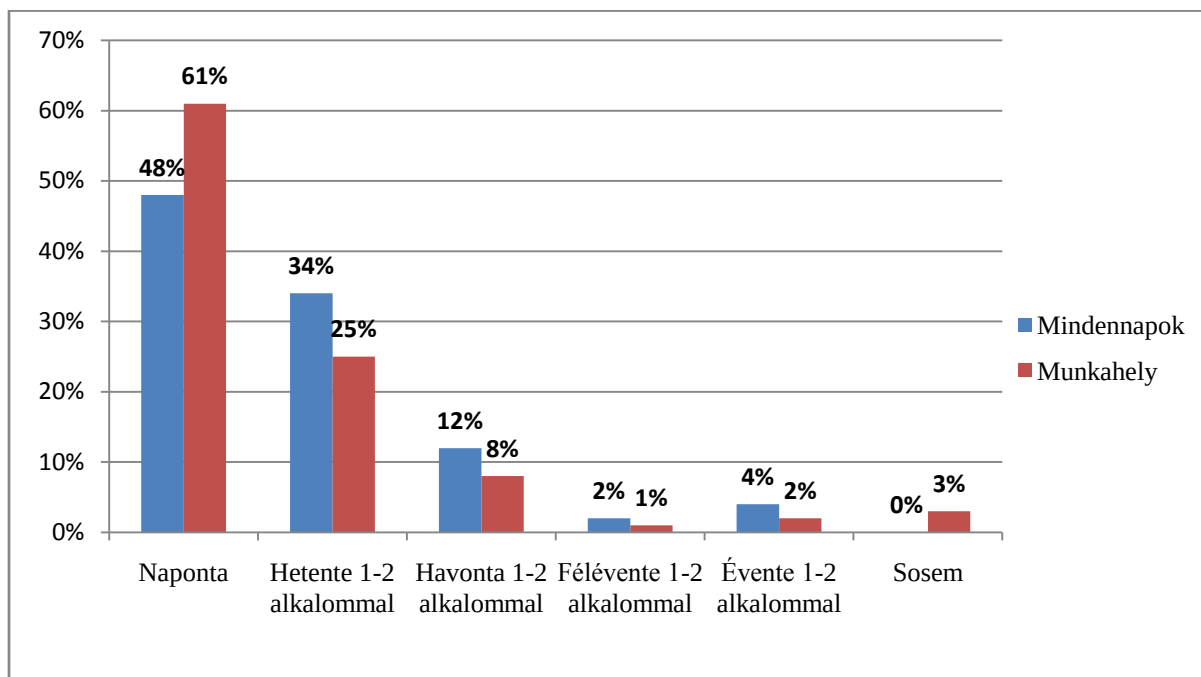

8. ábra: Szlovák nyelv ismeretének szintje

Forrás: Saját kutatómunka

a válaszadók fele anyanyelvi szinten beszélni a szlovák nyelvet; a másik fele (46%) érti, beszél is, csak kicsit helytelenül; 3% kicsit érti, de alig beszél; 1% pedig érti, nem meri használni. Ezt jól szemlélteti a 8. ábra.

Ha az államnyelv használatának gyakoriságát nézzük a mindennapi és a munkahelyi körzetben a 9. ábrán, láthatjuk, hogy - mindkét esetben – a nagy többség naponta, illetve heti 1-2 alkalommal beszél szlovákul. Ez az arány, a nyelv ismeretének szintjét figyelembe véve, reálisnak mondható.

9. ábra: Szlovák nyelv használatának gyakorisága a mindennapokban és a munkahelyen

Forrás: Saját kutatómunka

4.3. AZ ELSŐ HIPOTÉZISHEZ TARTOZÓ KÉRDÉSEK KIÉRTÉKELÉSE

Hipotézis (H1)

Feltételezem, hogy a szlovákiai magyar munkavállalók szívesebben jelentkeznek a magyar nyelven megírt álláshirdetésekre, mint a szlovák nyelvűekre.

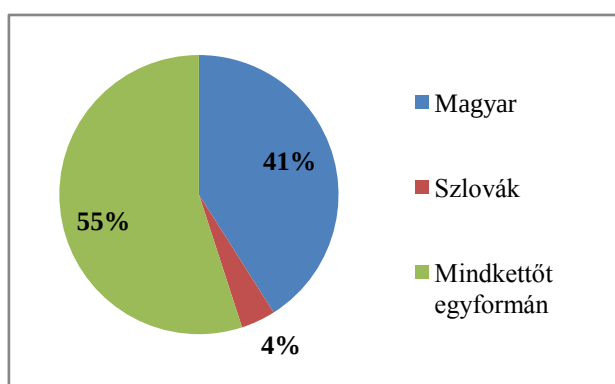
A kérdőívben a következő kérdések tartoznak az első hipotézishez:

- *Álláshirdetéseket böngészve a magyar vagy a szlovák nyelvűeket részesíti előnyben?*
- *Kérem, olvassa el az alábbi álláshirdetéseket, majd egy ötfokozatú skálán jelölje be, hogy az egyes hirdetések mennyire voltak szimpatikusak az Ön számára!*
- *Fontos Önnek, hogy egy álláshirdetés magyar nyelven is megjelenjen?*

Ahogy az az első hipotézisemből is kiolvasható, azt gondolom, hogy a szlovákiai magyar munkavállalók szívesebben jelentkeznek a magyarul megírt álláshirdetésekre, mint a szlovákra. Ezt azért feltételeztem, mert tapasztalatom szerint a magyar kisebbség előnyben részesíti a magyar feliratokat, táblákat (településnevek, utcanevek, hivatalok elnevezései, üzletben lévő feliratok, szórólapok stb.), mint a szlovák nyelvűeket.

- **Álláshirdetéseket böngészve a magyar vagy a szlovák nyelvűeket részesíti előnyben?**

Három válaszlehetőség közül választhattak a megkérdezettek: magyar, szlovák, mindkettőt egyformán. Bár sokan választották a magyar nyelvű (41%) hirdetéseket a szlovákkal (4%) szemben, a legtöbben (55%) mégis mind a kettőt egyformán előnyben részesítik (10. ábra). A szlovák nyelvismeretet figyelembe véve ez az eredmény nem okoz meglepetést, aki az államnyelvet is jól beszéli, gond nélkül tud böngészni a szlovákul megjelent állásajánlatok között is. A másik magyarázó ok az lehet, hogy a jelenlegi gazdasági helyzetben nem engedheti meg magának azt az ember, hogy csak a számára szimpatikus nyelven megjelent hirdetéseket vegye figyelembe.

10. ábra: Az álláshirdetés nyelvének preferálása

Forrás: Saját kutatómunka

- **Kérem, olvassa el az alábbi álláshirdetéseket, majd egy ötfokozatú skálán jelölje be, hogy az egyes hirdetések mennyire voltak szimpatikusak az Ön számára!**

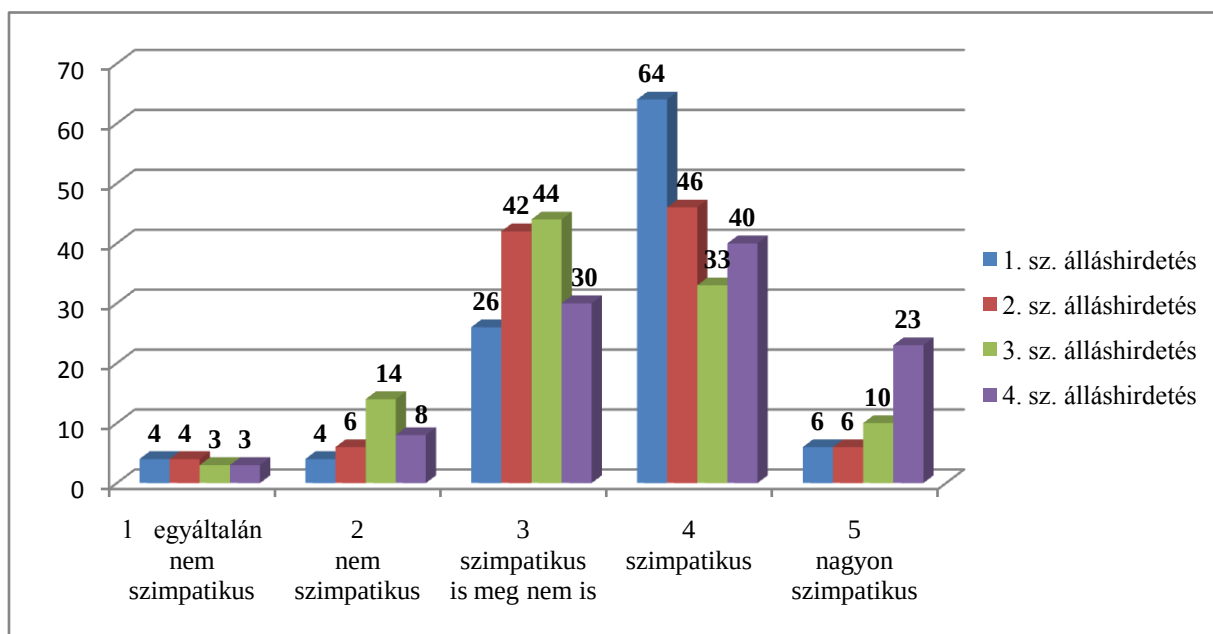
A következő fiktív álláshirdetéseket lehetett értékelni szimpátia alapján egy ötfokozatú skálán:

1. számú álláshirdetés: *Munkatársat keresünk Dunaszerdahelyen adminisztratív feladatok ellátására. Feltétel: a magyar és a szlovák nyelv kiváló ismerete. További információ a 0902 222 333-as telefonszámon.*
2. számú álláshirdetés: *Hľadáme pracovníčku/pracovníka na administratívnu činnosť v Dunajskej Strede. Podmienka: ovládanie maďarského a slovenského jazyka. Viac informácie: 0902 222 333.*

3. számú álláshirdetés: *Hľadáme pracovníčku/pracovníka na administratívnu činnosť v Dunajskej Strede. Podmienka: ovládanie maďarského jazyka. Viac informácie: 0902 222 333.*
4. számú álláshirdetés: *Munkatársat keresünk Dunaszerdahelyen adminisztratív feladatok ellátására. Feltétel: a magyar nyelv kiváló ismerete. További információ a 0902 222 333-as telefonszámon.*

Tartalmilag két fajta álláshirdetésről van szó, amelyeket mind magyar, mind pedig szlovák nyelven megírtam; az egyikben csak a magyar nyelv ismerete a feltétel, a másikban mind a szlovák, mind a magyar nyelv egyaránt feltétel. Arra voltam kíváncsi, hogy a szimpátia kifejezésénél különbséget tesznek-e a válaszadók a magyar, illetve a szlovák nyelvű hirdetések között, valamint a nyelvi feltételek között.

A 11. ábra szemlélteti, hogy az egyes hirdetések mennyire voltak szimpatikusak a megkérdezett személyeknek. Szemmel látható, hogy nincsenek nagy különbségek az értékek között. Ha átlagolva nézzük meg az egyes állásajánlatokra adott „szimpátiapontokat”, sorrendben a következőképp végeztek a rangsorban: a 3. számú hirdetés 3,31-es átlaggal, a 2. számú 3,42-es átlaggal, az 1. számú 3,61-es átlaggal, a 4. számú hirdetés pedig 3,69-es átlaggal végzett. Nagyon kicsi az eltérés az egyes hirdetések átlagai között, de ha mindenképp meg szeretnénk állapítani, hogy mely nyelvű és tartalmú hirdetések voltak a legszimpatikusabbak, a magyar nyelvűeket kell megemlítenünk.

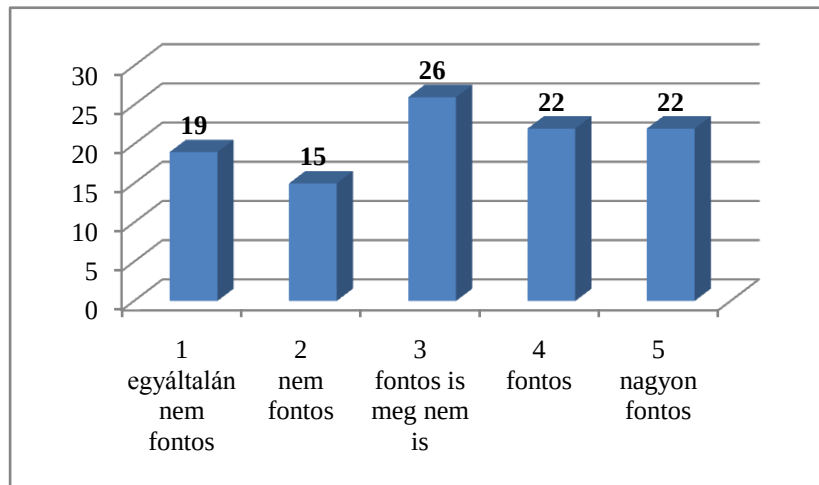

11. ábra: A fiktív álláshirdetések szimpatikusságának mértékei

Forrás: Saját kutatómunka

- **Fontos Önnek, hogy egy álláshirdetés magyar nyelven is megjelenjen?**

Egy ötfokozatú skálán (1 = egyáltalán nem fontos, 5 = nagyon fontos) lehetett jelezni, hogy mennyire fontos az egyén számára egy álláshirdetés magyar nyelven való megjelenése. A 12. ábrán látható, hogy szinte majdnem egyforma az eloszlás az öt fokozat között, a legtöbben (25 személy) a hármas fokozatot (fontos is meg nem is) választották. Ha átlagoljuk az eredményeket, 3,12 jön ki, ami

12. ábra: Az álláshirdetés magyar nyelven való megjelenésének fontossága

Forrás: Saját kutatómunka

visszatükrözi a többség választát. Összevetve az eredményeket a kérdőív 14. kérdésére adott válaszaival, látszik, hogy nincs éles eltérés.

Összegzés, következtetés

Ahogy az a kérdésekre adott válaszokból is kiderült, az általam megkérdezett személyek többsége mind a szlovák, mind pedig a magyar nyelvű álláshirdetéseket egyaránt előnyben részesíti. Az **első hipotézisemet**, melyben feltételezem, hogy *a szlovákiai magyar munkavállalók szívesebben jelentkeznek a magyar nyelven megírt álláshirdetésekre, mint a szlovák nyelvűekre*, **nem vetem el, csak módosítom**. Mivel az általam vizsgált csoport szlovák nyelv tudása magas szintű, így a hipotézisemet a következő módon beigazolttnak látom: Azon szlovákiai magyar munkavállalók, akik magas szinten beszélik a szlovák nyelvet, állásajánlatokat böngészve mind a magyar, mind a szlovák nyelvű hirdetéseket egyaránt előnyben részesítik.

4.4. A MÁSODIK HIPOTÉZISHEZ TARTOZÓ KÉRDÉSEK ELEMZÉSE

Hipotézis (H2)

Feltételezem, hogy a külföldön dolgozó szlovákiai magyar munkavállalók nem nyelvi/nemzetiségi okok miatt vállaltak más országban munkát.

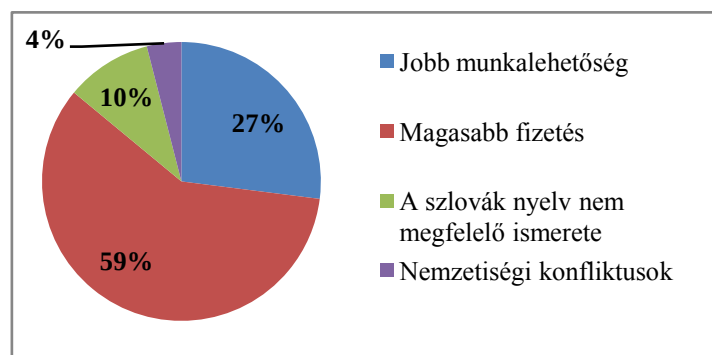
A kérdőíven a következő kérdések tartoznak a második hipotézishez:

- *Ön szerint mi lehet annak az oka, hogy a szlovákiai magyar munkavállalók külföldre mennek dolgozni?*
- *Ismer olyan szlovákiai magyar munkavállalót, aki túlnyomórészt azért ment külföldre dolgozni, mert a szlovákiai munkaerőpiacon a magyar nemzetisége miatt nem talált munkát?*
- *Ismer olyan szlovákiai magyar munkavállalót, aki túlnyomórészt azért ment külföldre dolgozni, mert nem megfelelően beszéli a szlovák nyelvet?*

Az elméleti részben már írtam a határ menti ingázásokról, illetve a külföldi munkavállalásról. Kíváncsi voltam arra, hogy a megkérdezettek szerint köze van-e a külföldi munkavállalásban a magyar nemzetiségnek, illetve a szlovák nyelv nem megfelelő ismeretének. Lássuk, mit gondolnak erről a mintában szereplő személyek.

- **Ön szerint mi lehet annak az oka, hogy a szlovákiai magyar munkavállalók külföldre mennek dolgozni?**

A kérdésre a következő válaszlehetőségek közül lehetett, akár többet is, választani: jobb munkalehetőség, magasabb fizetés, a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete, nemzetiségi konfliktusok, egyéb. A megkérdezettek úgy gondolják (13. ábra), hogy a külföldi munkavállalásban a legnagyobb szerepet a magasabb fizetés (59%), illetve a jobb munkalehetőség (27%) játssza. Megnyugtató, hogy kevés „szavazat” érkezett a szlovák nyelv nem megfelelő ismeretére (10%) és a nemzetiségi konfliktusokra (4%). Úgy gondolom, ezek az eredmények hűen tükrözik a valóságot, s az elméleti részben ismertetettekkel is összhangban van.

13. ábra: Külföldi munkavállalás oka

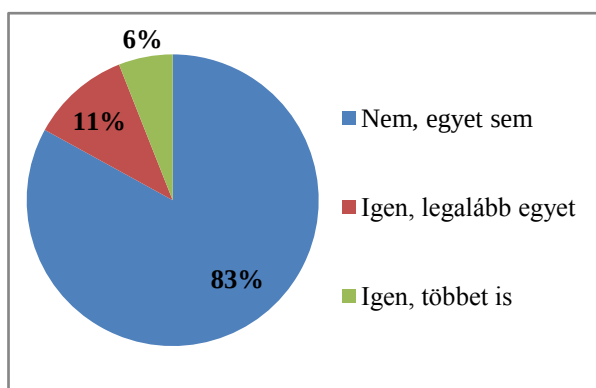
Forrás: Saját kutatómunka

- **Ismer olyan szlovákiai magyar munkavállalót, aki túlnyomórészt azért ment külföldre dolgozni, mert a szlovákiai munkaerőpiacon a magyar nemzetisége miatt nem talált munkát?**

Sokan úgy gondolják, kényes ez a kérdés, főleg Szlovákiában. Mégis fel kell tenni, s tisztázni azokat a kérdéseket, amelyek a magyar nemzetiségűek vélt vagy valós elnyomásával

függnek össze. Vajon csak a közhiedelemben léteznek vagy a valóságban is megkülönböztetés éri a szlovákiai magyarokat? Bízunk benne, hogy csupán hiedelem...

Az általam vizsgált csoport tagjainak többsége (83%) nem ismer egy olyan embert sem, aki a magyar nemzetiségéből fakadó vélt vagy valós hátrányai miatt ment volna külföldre dolgozni. Ezt a 14. ábra is jól szemlélteti. Megnyugtató számomra ez az adat, még akkor is, ha a válaszadók közül ismernek is páran olyan embereket, aki nemzetiségi okok miatt vállaltak külföldön munkát. Bár itt fel lehet tenni azt a kérdést, hogy a valós ok tényleg valamilyen etnikai konfliktus lenne? Ezt sajnos nem tudjuk.

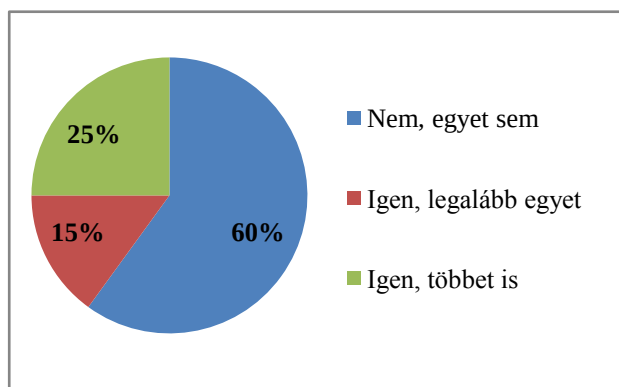
14. ábra: Külföldi munkavállalás és nemzetiség közti kapcsolat

Forrás: Saját kutatómunka

- **Ismer olyan szlovákiai magyar munkavállalót, aki túlnyomórészt azért ment külföldre dolgozni, mert nem megfelelően beszéli a szlovák nyelvet?**

Előfordulhat, hogy valaki azért kényszerül más országban munkát vállalni, mert a szülőhazájában, az adott ország államnyelvének ismerete hiányában nem tud elhelyezkedni. Vajon Szlovákiában mi a helyzet e téren a magyar kisebbség körében?

A megkérdezettek több mint a fele (60%) nem ismer egy olyan személyt sem, akinek külföldi munkavállalásánál a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete dominált volna. Ez mindenképpen megnyugtató, még akkor is, ha a válaszadók 40%-a vélten vagy valósan is tud legalább egy olyan személyt mondani, aki azért ment más országba dolgozni, mert nem megfelelően beszéli a szlovák nyelvet (15. ábra). Fel lehet tenni azt a kérdést, hogy próbáltak-e egyáltalán munkát keresni Szlovákia területén, vagy próbálkozás nélkül, téves hiedelemmel a fejükben mentek külföldre?

15. ábra: Külföldi munkavállalás és nyelv-ismeret kapcsolata

Forrás: Saját kutatómunka

Összegzés, következtetés

A felmérésemből az derül ki, hogy az általam megkérdezett emberek szerint a szlovákiai magyarság a magasabb fizetés és a jobb munkalehetőség reményében vállal külföldön munkát. Megnyugtató az a tény, hogy a válaszadók nagy többsége nem ismer egy olyan embert sem, aki magyar nemzetisége vagy az államnyelv nem megfelelő ismerete miatt ment volna más országba dolgozni. Mindezek ismeretében **a második hipotézisemet**, melyben feltételeztem, hogy *a külföldön dolgozó szlovákiai magyar munkavállalók nem nyelvi/nemzetiségi okok miatt vállaltak más országban munkát, beigazoltnak látom.*

4.5. A HARMADIK HIPOTÉZISHEZ TARTOZÓ KÉRDÉSEK KIÉRTÉKELÉSE

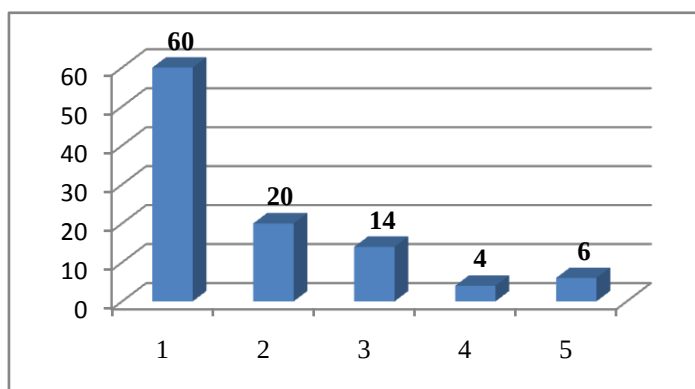
Hipotézis (H3)

Feltételezem, hogy a magyar és a szlovák nemzetiségű munkatársak közötti esetleges konfliktusok/félreértések inkább a szlovák nyelv nem megfelelő ismeretéből erednek, mintsem a nemzeti előítéletekből.

A kérdőívben a következő kérdések tartoznak a hipotézishez:

- *Gondot okoz Önnek munkahelyi kommunikációja során a szlovák nyelv?*
 - *Volt már konfliktusa/félreértése a felettesével/beosztottjával/munkatársával a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete miatt?*
 - *Volt már konfliktusa/félreértése a felettesével/beosztottjával/munkatársával csak azért, mert Ön magyar nemzetiségű?*
-
- ***Gondot okoz Önnek munkahelyi kommunikációja során a szlovák nyelv?***

Előfordulhat, hogy munkahelyünkön kisebb nagyobb problémáink akadhatnak a nyelv nem megfelelő ismerete miatt. A mintában szereplő személyek szlovák nyelv tudását látva már előre gondolhatjuk, hogy erre a kérdésre milyen arányban érkeztek válaszok. Egy öt fokozatú skálán jelölhették a válaszadók, hogy mennyire okoz nekik gondot a

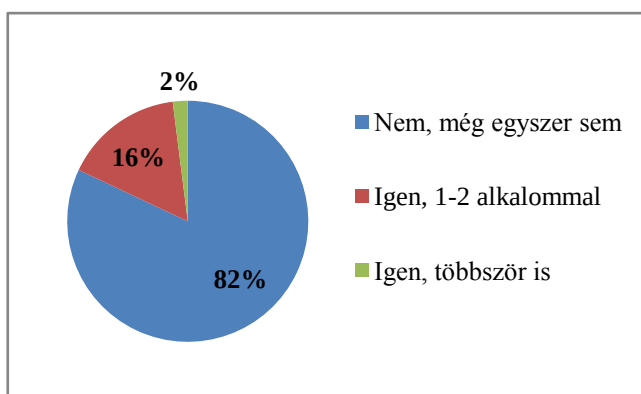
16. ábra: Szlovák nyelv és munkahelyi kommunikáció

Forrás: Saját kutatómunka

szlovák nyelv használata munkahelyükön. Az 1-es fokozat jelölte az „egyáltalán nem okoz gondot” választ, az 5-ös pedig a „teljes mértékben gondot okoz” választ. A 16. ábránjuk, hogy a megkérdezettek több mint a felének nem probléma, ha a munkahelyén szlovákul kell kommunikálnia. Ez mindenképp pozitív eredménynek számít.

- ***Volt már konfliktusa/félreértése a felettesével/beosztottjával/munkatársával a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete miatt?***

Ez a kérdés szorosan kapcsolódik az előzőhöz, éppen ezért a válaszok arányát is előre meg lehet tippelni. A válaszadók több mint háromnegyedének (82%) még egyszer sem volt konfliktusa a felettesével/beosztottjával/munkatársával a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete miatt; párán (16%) jelölték be azt, hogy párszor már megesett velük; kettőnél (2%) pedig többször is előfordult már (17. ábra). Úgy gondolom, ezek nagyon jó arányok, s tükrözik azt, hogy érdemes elsajátítani a szlovákiai magyarságnak az államnyelvet. Nem csak egy idegen nyelv ismeretével lesznek gazdagabbak, de még a munkahelyükön is jobban helyt állhatnak.

17. ábra: Konfliktus és szlovák nyelv

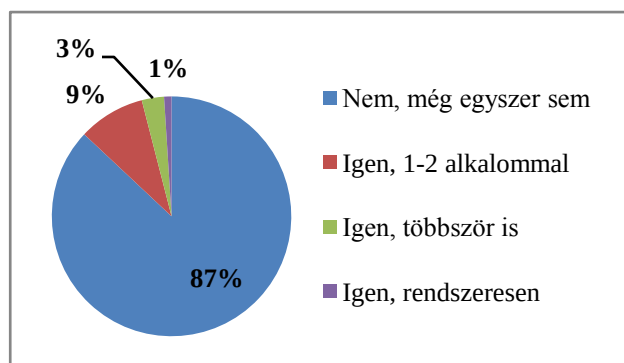
Forrás: Saját kutatómunka

- ***Volt már konfliktusa/félreértése a felettesével/beosztottjával/munkatársával csak azért, mert Ön magyar nemzetiségű?***

Bizony találkoztunk már olyan esettel – akár hazánkban, akár a nagyvilágban – amikor valakit hátrány ért, akár a munkaerő-piacon is, származása miatt. Úgy gondolom, egy embert nem az etnikai, faji, vallási stb. hovatartozása alapján kell megítélnünk, hanem a cselekedetei alapján. Egyáltalán van jogunk ahhoz, hogy másokat megítéljünk...?!

Nézzük, milyen tapasztalataik vannak ezzel kapcsolatban a megkérdezett szlovákiai magyaroknak. Ahogy az előző kérdéseknél, itt is pozitív kicsengésű válaszokat adtak, nagy részüknek még egyszer sem volt összeütközése nemzetisége miatt a munkahelyén. Kilenc válaszoló (9%) úgy nyilatkozott, hogy nekik már volt párszor viszályuk a magyar nemzetiségük

miatt; hárman (3%) többször is, egy (1%) pedig rendszeresen konfrontálódik etnikai hovatartozása miatt. A válaszokat látván megnyugtató érzés, hogy a nagy többség nem érzi magát elnyomva vagy megkülönböztetve magyar nemzetisége miatt. Csak bízni tudok abban, hogy ez nem csak a válaszadóimnál van így, hanem a Szlovákiában élő kisebbség(ek) nagy részénél.

18. ábra: Konfliktus és nemzetiség

Forrás: Saját kutatómunka

Összegzés, következtetés

Összegzésként elmondhatom, hogy a fentebb ismertetett három kérdésre pozitív válaszok érkeztek. Biztató az a tény, hogy a kutatásban részt vevők nagy többségének nem volt konfliktusa a magyar származása miatt, sem pedig a szlovák nyelv esetleges nem megfelelő használata miatt.

A **harmadik hipotézisemet**, melyben feltételeztem, hogy *a magyar és a szlovák nemzeti-ségű munkatársak közötti esetleges konfliktusok/félreértések inkább a szlovák nyelv nem megfelelő ismeretéből erednek, mintsem a nemzeti előítéletekből*, **beigazoltnak látom**.

5. ÖSSZEGZÉS

Jelen dolgozatomban a nyelvi és nemzetiségi konfliktusokat állítottam középpontba a szlovák munkaerőpiacra levetítve. Munkám két nagy részre tagolódik: Először a témával kapcsolatos szakirodalmat ismertettem, majd bemutatásra kerültek az általam készített kérdőíves kutatás eredményei is.

A témával kapcsolatos irodalom bemutatása során megismerkedhettünk – a teljesség igénye nélkül – a konfliktusok (köztük a nyelvi és nemzetiségi konfliktusok) szakirodalmával, valamint Szlovákia munkaerő-piacával és a Dél-Szlovákiában élő magyar kisebbség demográfiai mutatóival, munkaerő-piaci környezetével. Először ismertettem a konfliktus szó definícióját, kiváltó okait, kialakulását és lefolyását; majd fókuszba állítottam a nyelvi és nemzetiségi konfrontációkat a szociálpszichológiai elméletek, fogalmak (attitűd, sztereotípia) optikáján keresztül. Mindezek után áttértem Szlovákia munkaerő-piacának rövid bemutatására az elmúlt években történt változások (rendszerváltás, csatlakozás az Európai Unióhoz, globalizáció, gazdasági válság) alapján. A munkaerő-piaci politikát napjainkban nagyban befolyásolja az előregedő társadalom jelensége valamint a munkavállalók képzettségi szintje. Sajnos a Szlovákiában élő magyar kisebbségnél mind a két tényező problémát jelent: Nem elég, hogy évről évre csökken a Szlovák Köztársaságban élő magyar nemzetiségűek száma, mindezek mellett még az előregedő népesség és az országos átlagnál alacsonyabb képzettségi szint problémájával is szembe kell nézni.

A képzettségi szint javításának érdekében javaslom a szlovákiai magyar tannyelvű iskolák (alapfokú oktatási intézményektől a felsőfokú oktatási intézményekig) oktatási módszerének megreformálását. Olyan oktatási intézményekre lenne szükség, ahova a diákok szívesen járnak, ahol elsajátíthatják mindazon ismereteket és kompetenciákat, amelyek nélkülözhetetlenek a mai világban. Mindezek mellett segíteni kell nekik személyiségük kibontakoztatásában. A közoktatás mellett a felnőttképzési rendszer reformja is várat magára. Szükséges egyrészt a felnőtt korú lakosság hatékony motiválása az élethosszig tartó tanulásra, másrészt a létező felnőttképzési intézmények módszertanának tanulóbaráttá való átalakítása.

Dolgozatom másik részében az általam végzett kérdőíves felmérés eredményei kerültek bemutatásra: először a demográfiai adatok, majd a hipotézisekhez tartozó kérdések. A kutatásom során olyan kérdésekre fókuszáltam, amelyek bemutatásra kerültek a munkám első ré-

szében, intenzíven foglalkoztatják a társadalomtudósokat, s a szlovákiai magyar munkavállalók mindennapjaiban is jelen vannak.

A felmérésben, amely 2013. október 15-től október 28-ig tartott, összesen 104 (többségében nőnemű) Szlovákiában élő magyar nemzetiségű munkavállaló vett részt. Fiatalabbak és idősebbek is egyaránt kitöltötték az űrlapot az ország déli, magyar lakta területeinek különböző településeiről. A kérdőíves kutatás elektronikusan, a Google Docs segítségével folyt.

Az általam megkérdezett személyek többsége – ahogy azt a válaszok elemzésénél is láthattuk – mind a szlovák, mind pedig a magyar nyelvű álláshirdetéseket egyaránt előnyben részesíti. Az **első hipotézisemet**, melyben feltételezem, hogy *a szlovákiai magyar munkavállalók szívesebben jelentkeznek a magyar nyelven megírt álláshirdetésekre, mint a szlovák nyelvűekre*, **nem vetem el, csak módosítom**. Mivel az általam vizsgált csoport szlovák nyelv tudása magas szintű, így a hipotézisemet a következő módon beigazoltnak látom: Azon szlovákiai magyar munkavállalók, akik magas szinten beszélnek a szlovák nyelvet, állásajánlatokat böngészve mind a magyar, mind a szlovák nyelvű hirdetéseket egyaránt előnyben részesítik.

A felmérésemből az derül ki, hogy a vizsgálatban részt vevő emberek szerint a szlovákiai magyarság a magasabb fizetés és a jobb munkalehetőség reményében vállal külföldön munkát. Megnyugtató az a tény, hogy a válaszadók nagy többsége nem ismer egy olyan embert sem, aki magyar nemzetisége vagy az államnyelv nem megfelelő ismerete miatt ment volna más országba dolgozni. Mindezek ismeretében a **második hipotézisemet**, melyben feltételezem, hogy *a külföldön dolgozó szlovákiai magyar munkavállalók nem nyelvi/nemzetiségi okok miatt vállaltak más országban munkát*, **beigazoltnak látom**.

Biztató az a tény, hogy a kutatásban részt vevők nagy többségének nem volt konfliktusa a magyar származása miatt, sem pedig a szlovák nyelv esetleges nem megfelelő használata miatt. A **harmadik hipotézisemet**, melyben feltételeztem, hogy *a magyar és a szlovák nemzetiségű munkatársak közötti esetleges konfliktusok/félreértések inkább a szlovák nyelv nem megfelelő ismeretéből erednek, mintsem a nemzeti előítéletekből*, **beigazoltnak látom**.

A vizsgálatból láthatjuk, hogy magyar és szlovák, két nemzet békésen meg tud egymás mellett lenni. Ha mindenféle előítéletet félretéve, egymás kultúráját, nyelvét megismerve merünk egymáshoz közelíteni, a konfliktusok helyébe jó barátságok, partneri viszonyok léphetnek. Mindehhez egyfajta paradigmaváltás szükséges. E szemléletváltás alatt a következőket értem:

- Tudatosítanunk kell, hogy a mi kultúránkon, nemzetünkön, nyelvünkön kívül léteznek más, a miénktől eltérő kultúrák, nemzetek, nyelvek, amelyek ugyan olyan értékkel bírnak, mint a miénk.

- Nyitottaknak kellene lennünk más kultúrák iránt, ezáltal bővülne a világképünk, jobban megértenénk és elfogadnánk a más kultúrkörből érkező embertársainkat.

- Együttműködve, a kulturális különbségeket tudatosítva és kihasználva a mindennapi életet jobbra tevő, proaktív (alulról és felülről jövő) kezdeményezések jöhetnének létre.

IRODALOM- ÉS FORRÁSJEGYZÉK

Szakirodalom

- Andorka R. (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, Budapest
- Bakacsi Gy. (2004): *Szervezeti magatartás és vezetés*. Aula Kiadó, Budapest
- Boudon, R. et al.(szerk.) (2005): *Szociológiai lexikon*. Corvina Kiadó, Budapest
- Csepeli Gy. (1997): *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest
- Hardi T. – Lampl Zs. (2008): Határon átnyúló ingázás a szlovák-magyar határtérségben. *Tér és Társadalom*, 22. évf. 3. sz., pp. 109-126.
- Klein S. (2012): *Vezetés- és szervezetpszichológia*. Edge 2000 Kiadó, Budapest
- Kovács G. (2011): *Konfliktuskezelés*. Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Kar, Pécs
- Lelkes G. (2008): *Régiók és gazdaság. Magyarok Szlovákiában V.*, Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja
- Renczes A. (2010): *A szlovák gazdaság és Dél-Szlovákia magyarlakta vidékeinek fejlődése az EU-csatlakozás óta*. EÖKIK, Budapest
- Smith, E. R. – Mackie, D. M. (2004): *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Bp.
- Szabó I. (1998): *Bevezetés a szociálpszichológiába*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest

Internetes forrás

- Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2012
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=64790>
(letöltve: 2013. 10. 30.)

MELLÉKLETEK

1.SZÁMÚ MELLÉKLET: KÉRDŐÍV

Kérdőív

1. Az Ön neme:

- 1. Nő*
- 2. Férfi*

2. Az Ön életkora:év

3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:

- 1. Befejezetlen alapiskola*
- 2. Alapiskola*
- 3. Szakiskola*
- 4. Szakközépiskola*
- 5. Főiskola/egyetem*
- 6. Posztgraduális képzés*

4. Jelenleg Ön:

- 1. Tanul és mellette dolgozik*
- 2. Dolgozik*
- 3. Munkanélküli*
- 4. Gyermekgondozási szabadságon van*
- 5. Rokkantt nyugdíjas*
- 6. Rokkantt nyugdíjas és mellette dolgozik*
- 7. Nyugdíjas*
- 8. Nyugdíjas és mellette dolgozik*
- 7. Egyéb:*

5. Ön milyen típusú munkát végez vagy végzett a munkahelyén?

- 1. Szellemi*
- 2. Fizikai*
- 3. Mindkettő*

6. Jelenlegi lakóhelye:

- 1. Nagyváros*
- 2. Középváros*
- 3. Kisváros*
- 4. Község*
- 5. Tanya*

7. Jelenlegi lakóhelye Szlovákia mely kerületében található?

1. *Besztercebányai kerület*
2. *Eperjesi kerület*
3. *Kassai kerület*
4. *Nagyszombati kerület*
5. *Nyitrai kerület*
6. *Pozsonyi kerület*
7. *Trencsényi kerület*
8. *Zsolnai kerület*

8. Településén a lakosság hány százalékát teszik ki a magyar nemzetiségűek?

1. *kb. 90-100%*
2. *kb. 80-90%*
3. *kb. 70-80%*
4. *kb. 60-70%*
5. *kb. 50-60%*
6. *kb. 40-50%*
7. *kb. 30-40%*
8. *kb. 20-30%*
9. *kb. 10-20%*
10. *kb. 0-10%*

9. Az Ön nemzetisége:

1. *Magyar*
2. *Szlovák*
3. *Egyéb:*

10. Az Ön anyanyelve:

1. *Magyar*
2. *Szlovák*
3. *Egyéb:*

11. Mennyire beszéli a szlovák nyelvet?

1. *Egyáltalán nem értem, nem beszélem*
2. *Kicsit értem, de alig beszélem*
3. *Értem, de nem merem használni*
4. *Értem is, beszélem is, de kicsit helytelenül*
5. *Anyanyelvi szinten értem, beszélem*

12. Milyen gyakran használja a szlovákot nyelvet a mindennapokban?

1. Naponta
2. Hetente 1-2 alkalommal
3. Havonta 1-2 alkalommal
4. Félévente 1-2 alkalommal
5. Évente 1-2 alkalommal
6. Sosem

13. Milyen gyakran használja/használta a szlovák nyelvet munkahelyén?

1. Naponta
2. Hetente 1-2 alkalommal
3. Havonta 1-2 alkalommal
4. Félévente 1-2 alkalommal
5. Évente 1-2 alkalommal
6. Sosem

14. Álláshirdetéseket böngészve Ön a magyar vagy a szlovák nyelvűeket részesíti előnyben?

1. magyar
2. szlovák
3. mindkettőt egyformán

15. Ön szerint mi lehet annak az oka, hogy a szlovákiai magyar munkavállalók külföldre mennek dolgozni?

1. jobb munkalehetőség
2. magasabb fizetés
3. a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete
4. nemzetiségi konfliktusok
5. egyéb:.....

16. Gondot okoz Önnek munkahelyi kommunikációja során a szlovák nyelv?

egyáltalán nem 1 2 3 4 5 nagyon

17. Kérem, olvassa el az alábbi álláshirdetéseket, majd egy ötfokozatú skálán jelölje be, hogy az egyes hirdetések mennyire voltak szimpatikusak az Ön számára!

1. számú álláshirdetés: Munkatársat keresünk Dunaszerdahelyen adminisztratív feladatok ellátására. Feltétel: a magyar és a szlovák nyelv kiváló ismerete. További információ a 0902 222 333-as telefonszámon.

egyáltalán nem szimpatikus 1 2 3 4 5 *nagyon szimpatikus*

2. számú álláshirdetés: *Hľadáme pracovníčku/pracovníka na administratívnu činnosť v Dunajskej Strede. Podmienka: ovládanie maďarského a slovenského jazyka. Viac informácie: 0902 222 333.*

egyáltalán nem szimpatikus 1 2 3 4 5 *nagyon szimpatikus*

3. számú álláshirdetés: *Hľadáme pracovníčku/pracovníka na administratívnu činnosť v Dunajskej Strede. Podmienka: ovládanie maďarského jazyka. Viac informácie: 0902 222 333.*

egyáltalán nem szimpatikus 1 2 3 4 5 *nagyon szimpatikus*

4. számú álláshirdetés: *Munkatársat keresünk Dunaszerdahelyen adminisztratív feladatok ellátására. Feltétel: a magyar nyelv kiváló ismerete. További információ a 0902 222 333-as telefonszámon.*

egyáltalán nem szimpatikus 1 2 3 4 5 *nagyon szimpatikus*

18. Ismer olyan szlovákiai magyar munkavállalót, aki túlnyomórészt azért ment külföldre dolgozni, mert a szlovákiai munkaerőpiacon a magyar nemzetisége miatt nem talált munkát?

1. Nem, egyet sem
2. Igen, legalább egyet
3. Igen, többet is

19. Volt már konfliktusa/félreértése a felettesével/beosztottjával/munkatársával a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete miatt?

1. Nem, még egyszer sem
2. Igen, 1-2 alkalommal
3. Igen, többször is
4. Igen, rendszeresen

20. Fontos Önnek, hogy egy álláshirdetés magyar nyelven is megjelenjen?

egyáltalán nem fontos 1 2 3 4 5 *nagyon fontos*

21. Ismer olyan szlovákiai magyar munkavállalót, aki túlnyomórészt azért ment külföldre dolgozni, mert nem megfelelően beszéli a szlovák nyelvet?

1. Nem, egyet sem
2. Igen, legalább egyet
3. Igen, többet is

22. Volt már konfliktusa/félreértése a felettesével/beosztottjával/munkatársával csak azért, mert Ön magyar nemzetiségű?

1. Nem, még egyszer sem

2. Igen, 1-2 alkalommal

3. Igen, többször is

4. Igen, rendszeresen